

Farsangi lakodalom

(Bemutató az Operaházban)

Irta: Papp Viktor

Megszületett az első magyar vígopera! Szegény országunk olyan mesterművel lett gazdagabb, melynek fénye átkillózi az egész magyar zenekultúra egét. Innen pedig átvilágít az európai horizontra. Erkel, Liszt, Hubay, Dohnányi, Bartók és Kodály mellé egy új magyar nevet kell beírni a magyar művészi muzsika európai csillagképének térképébe: a Poldini Edéjét.

Büszke örömmel és álmélkodó csodálkozással hallgattuk a *Farsangi lakodalom* partitúrájának kápráztató magyar szépségeit, melyeknek áradatában mintha Lisztnek a magyar zenei hagyományokról feljegyzett sorai elevedtek volna meg: „Magyarország a magyar zenét joggal tarthatja sajátjának. Az ő buzáján nőtt, az ő tökéjéből táplálkozott s az ő verőfényén fejlődött. Ő fogadta bámulatába és hála a sorsnak, védelme alatt növekedett, szépiült és nemesedett. Erköléseivel olyan szorososan fonódott össze, hogy a haza legbüszkébb emléklapjaihoz, minden magyarnak legbensőbb emlékéhez kapcsolódik. Hazánk halhatatlan hódítása ez. Hivatott arra, hogy legszebb jögeime között ragyogjon. Alljon tehát képe ritka, szép, értékes vésetű éremként régi, dicsőségteljes koronájának kincsei között“.

Poldini művét a magyar opera történetében a legrangosabb hely illeti meg. Egy százéves fejlődési vonalnak a legmagasabb pontján áll. A *Béla futása* után a magyar dalmű irányvonalát Erkel Ferenczel egyszerre magasra ugrott. Mosonyi, Doppler, Mihalovich, Zichy Géza működésével csik a zenei grafikon; az

utolsó három évtizedben Hubay Jenő, Farkas Ödön, Szendy Árpád, Szabados Béla, Battykay Ákos, Rékai Nándor stb. emelte a színvonalat, de az európai magaslatot csak Bartók Béla, Dohnányi Ernő, legújabbán Hubay Jenő és most Poldini Ede érte el. *A fából faragott királyfi*, a *Kékszakállú herceg vára* (Bartók), *A vajda tornya* (Dohnányi), a *Karenina Anna* (Hubay) és a *Farsangi lakodalom* az utolsó tíz év termése. Ugy látszik, minél jobban sujtják és marangolják a forrongó idők szerencsétlen hazánkat, annál jobban kedvez nekünk a sors, hogy szellemiekké hódítsuk vissza magunknak a világ figyelmét és elismerését.

*

Minden példánykép nélkül, teljesen felvértezve, egyszerre, csaknem a semmiből pattant ki az első magyar művészi vígopera. A *Farsangi lakodalom* csak nyomokat láthatott maga előtt, de az utat sajátmagának kellett megkeresnie és megszabnia. A *Bolond* (Szabados) s némileg a *János vitéz* (Kacsóh) bizonyos irányt sejttetett. Mikor Szabados Béla merveinek és hajlíthatatlannak mondott zenénkkel a francia ötletességet érte el; mikor Kacsóh az ősi némes, színmagyar melódiavonalakat úgy hajlítgatta, mint csikós a karikástortát; mikor Szendy Árpád beigazolta, hogy akinek lelke van hozzá, klasszikus szonátaformában szeplőtelen magyar szonátát is írhat: a régi magyar zene művészi problémája meg lett volna oldva, csak talentum kellett hozzá, aki minden eredményt összefogva, meg tudja teremteni az első abszolút, faji mesterművet.

Ezt a maradandó munkát Poldini végezte el. Partitúrájából látjuk egész gondolkozását. Sem a természetben, sem a művészetben nincs ugrás. Abból kell meríteniünk, amink van. A magyar zenei hagyományokból. Nincs joga-

sultása a százados tradíciókra támaszkodó konzervatív iskola merevségének, de viszont annak sem, hogy még szinte zsenge gyermekkorát élő zenekultúránk a négy-öttszázéves francia és német zeneművészet már teljes és hatalmas fájának egyes szélső ágacskaiba kapaszkodjék bele. A mi zenekultúránknak is át kell előbb vergődnie azokon az átalakulásokon, melyeken a nagy nyugati nemzetek művészei átmentek. Poldini tehát a régi értelemben vett zenei formaművészet egyenes, virágos, derűs ösvényein halad, de a ruhája, a szava, a gondolkozása, a lelke a mai emberé. A zeneművészet eddigi eredményeinek szépségeit (de csakis a szépségeit!) mind felhasználja mondanivalójának legtökéletesebb eszközeül. Zseniálisan találta el, hogy kell a száz év előtti magyar udvarházbeli kedves történetet és annak levegőjét megéreztetni, elbeszélni *ma*. És nemcsak a mi számunkra, hanem az egész világ számára érthetően, élvezetesen és mégis: *magyarul*.

*

A *Farsangi lakodalom* szövegét *Vajda* Ernő írta, mely munkájával több mint tíz év előtt az Operaház librettópályázatán első díjat nyert. Kedves, kellemes, vidám szövegdíjny. Nem nagyigényű irodalom, de jó példája annak, hogy irodalmi követelmények megtartása mellett milyen alkalmazkodóan lehet partitúra alá dolgozni.

A történet száz év előtt egy magányos magyar udvarházban játszik, melyben Péter nemzeti ur, a félelmetes nyelvű nemzeti aszszony és Zsuzsika lányuk lakik. Hóvizataros, itéletidő. A nagy ebédől három lépésre se látni ki. Bent nagy a sürgésforgás, mert Zsuzsika kézfogójára sok vendéget várnak. Hiába. A hóvizatar miatt nem érkezett meg egy sem közülük. Még a főlegény sem. Helyettük egy-

szerre nem várt vendégekkel lesz tele a ház, akiket a hóvihár kergetett ide. Az uri magyar ház vendégszeretettel fogadja, az érdekes idegeneket, akik közt molnára egy dalos csurgói diák toppan be. Az itéletidő nem szűnik, úgyhogy hat napig kénytelen-kelletlen együtt kell maradjon a társaság. Ebből sok kedves és furcsa helyzet keletkezik. Apró szerelmek, ártatlan társasjátékok és egy komolyabb szerelem a csurgói diák és Zsuzsika között. De a nemzeti asszony éber őre a tisztességnek. Másnak ígérte a leányát, annak is akarja adni. Hatódnapra a hőses eláll. Kedvetlenül bucsúzik egymástól és a háziaktól a vendégsereg. Közük legszomorúbban a diák. Hirtelen azonban minden jóra fordul, mert a vőlegény anyja megérkezik s elmondja, hogy a fiát más házhoz verte be a hőses s ottmaradt férjnek. Így a diák megkapja Zsuzsikát s rögtön meg is tartják a kézfogót.

Sok szín, ötlet és fordulat tarkítja a történetet, melyből a zeneköltő a kőtták hatalmával finom humoru, magyar zsánerképet festett.

*

A vezérkönyv tüzetesebb elemzésére nincs helyünk. Zenei szépség-halmazából csupán néhányra mutatunk rá. A zeneköltő pregnáns témákkal, motívumokkal dolgozik, melyeknek jellemzőreje bámulatos. Ezekből, vagy ezeken át szövi, bagozza tarka magyar varrottaskendőjét: a partitúrát. Régi nótákhoz, dalokhoz is hozzányúl, de azokat a zenei tudás és vigoopera-stílus folyamában úgy megfürdeti és úgy tállalja fel, hogy szépségeiktől elkáprázunk. Alig észrevehető zárt számok sorozatából és három nagyszerűen felépített finaléból áll a vezérkönyv, mely olyan magasrendű muzsika, hogy

mindvégig csaknem koncertál.

Az egyik szám zárlatát a másik szám emondhatjuk akár tételnek is) kapja fel s egy picike ötletből mesteri kidolgozással zenegyöket épít. És mindezt stílusosan, vigoopera-stílusban, egyszerű eszközökkel éri el. A

harmonizálási szépségek, mint hímes lepkek repdesik körül a zenekari virágokat. Pattogcsattog, nevet, kacag, incselkedik, humorizál és sodor ez a zenekar. Az énekbeszédje páratlan. Tökéletesebb magyar zenei prozódiall még nem irtak operát. Az énekhanggal jobban és szebben már nem lehet bánni. Koronatanu rá a második felvonás kvartettje és az a tótmérek kar, mely talán a partitúra legzenialisabb eleme. Beszéljünk-e az elragadó hegedü- vagy gordonkapartikról, a szöloénekek finomságairól és erejéről, a szerelmi duettéről, a „Haragszom rád” társasjáték izgató scherzójáról, a meleg szerelem bensőséges báronsímaságáról?... Céltalan volna, mert száraz szóval megközelíteni is alig lehet ezt a hangokba fogott mosolygó magyar szépséget és vidámságot.

*

Az előadás kifogástalan. Olyan magas művészi színvonalon áll, amellyel az egész világ előtt büszkélkedni lehet. Elsősorban *Kerner* Istvánnak, a mű betanítójának és vezénylőjének kell hódolnunk érte. A Poldini megteremtette magyar vigooperastílust *Kerner* zenialis vezénylőpálcaja keltette életre. Számos érdeme között is mindig tündökölni fog nagyszerű munkája. A kitünő előadásból *Márkus* László főrendező is oroszlánrészt illel meg. Az új főrendezőnek ez volt a bemutatkozása. Osztatlan művészi sikerrel járt. Mintha kicsérlették volna az Operaházat! Egyszerre megtanult mindenki játszani. A szereplők, a karok frissen, elevenen mozogtak, a tömegjelenetek hatásokká és természetessékké váltak. Az Operaház művészeti jövője *Márkus* László kezében van. A magánszereplőket a legdicséretesebb jelzőkkel illethetjük. Közülük is kiemelkedett *Sebeők* Sári. Ő volt a pergőnyelvű nagyasszony. Mintha csak rászabták volna ezt a pompás és igen nehéz szerepet. A művésznőről eddig azt tartottuk, hogy színészi képessége gyönyörű hangjával nem áll arányban. Most ugyancsak ráncáfoltt. Ő a

darab lelke. Viszi, ragadja magával szereplőtársait. Egézséges, derűs magyar humor minden mozdulata, arevonásainak, kezének minden rándulása. Alakítása maradandó emlékezetű lesz. Nyílt színen fergeteges tapsokat kapott. *Medek* Anna most is művésznő volt, de a szerény, jól nevelt, uri magyar leánykát talán tulságosan élénknek mutatta. A komikumra két új művésznőt talált *Márkus* főrendező: *M. Némethy* Ellát és *Halász* Gittát. Ellenállhatatlan nevetés fogta el a színházat megjelenésükre, beszédükre, minden mozdulatukra. És a vigjátéki izlésséget mégsem lépték túl. Nagy művészet. *Carmen* mint idült, náthás, kövér nemzetiasszony!... *Basilides* Mária gyönyörűen énekelt és a szerepe szerinti igazi grófnő volt. A férfiszereplők közül *Székelyhídy* Ferenc csurgói diákja, *Szende* Ferenc remek gárdatisztje és *Szemere* Árpád hamisítatlan nemzetesura emelendő ki. A kisebb női- és férfiszereplőket is mind fel kellene sorolni, ha helyünk volna rá. De a kart sem feledhetjük ki, mert igen nehéz, művészi munkájukra büszke lehet az Operaház. A zenekart talán legelőször kellett volna emlitenünk. Tökéletesen játszották ez a négy óra hosszat tartó kényes versenyművet. A hegedűszöloéket *Danziger* versenymester gyönyörűen játszotta.

A közönség az első felvonás után még nem melegedett fel eléggé. A színház fele nem érezte meg mindjárt a mű csodálatosan finom magyar hangulatát. Többször kihívták a zeneköltőt, a szövegíró, a főzeneigazgatót, a főrendezőt és a szereplőket, de inkább szokásból. A második felvonás után azonban olyan őszinte, meleg, fergeteges ünneplésben részesítették mindnyájukat, amelyet talán még sohasem látott az Operaház. Virágcsokrok, s virágos hullott rájuk és olyan tomboló tapsorkán, mely átzugott az egész felvonásközön. Huszszor is meg kellett jelennie mindenkinek a függöny előtt. Látszott, hogy nemcsak a szereplők, de a közönség is megérezte a nagy magyar művészeti eseményt.